

УДК 338.48.330

Турло Н.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академії праці, соціальних відносин і туризму

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

RECREATIONAL AND TOURIST POTENTIAL OF THE PODILSKI REGION AND ITS IMPACT ON THE TOURISM SECTOR DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена вивченню сучасного стану та подальших перспектив розвитку Подільського туристичного регіону. Особлива увага приділяється вивченню рекреаційно-туристичного потенціалу та рекреаційно-туристичної інфраструктури регіону. Визначено перспективні для Поділля види туризму.

Ключові слова: Подільський туристичний регіон, рекреаційно-туристичний потенціал, рекреаційно-туристична інфраструктура.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена изучению современного состояния и дальнейших перспектив развития Подольского туристического региона. Особое внимание уделяется изучению рекреационно-туристического потенциала и рекреационно-туристической инфраструктуры региона. Определены перспективные для Подолья виды туризма.

Ключевые слова: Подольский туристический регион, рекреационно-туристический потенциал, рекреационно-туристическая инфраструктура.

ANNOTATION

The paper studies the current state and future prospects of the Podilski tourist region. Particular attention is paid to the recreational and tourism potential and recreational and tourism infrastructure of the region. The promising types of tourism for Podilski region were defined.

Keywords: Podilski tourist region, recreational and tourism potential, recreational and tourism infrastructure.

Постановка проблеми. У сучасній світовій економіці туризм відіграє все більш значну роль. Він сприяє демократизації суспільства, підвищенню культурного рівня людей, поліпшенню здоров'я населення, вносить свій внесок у соціально-економічний розвиток регіонів і країни в цілому. Туризм сприяє надходженню фінансових ресурсів, зростанню попиту на товари та послуги, на виробі місцевої промисловості. Розвиток туризму у регіонах дозволяє збільшити доходи регіональних і місцевих бюджетів, що призводить до підвищення рівня життя населення. Збільшення об'єктів туризму, оновлення готельного господарства позитивно впливають на стан кон'юнктури у будівництві та інфраструктурі, дозволяє вирішити проблеми зайнятості та екології у регіоні.

Враховуючи велике значення туристичної сфери, Україна задекларувала її одним з пріоритетних напрямів розвитку національної економіки. У зв'язку з цим питання проведення якісної оцінки та регулювання туристичної привабливості регіону набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемами становлення та розвитку туристичної сфери в Україні займається багато вчених. Так, В.Я. Гавран досліджує формування привабливості рекреаційно-туристичних комплексів з метою залучення інвестицій; А.В. Мокляк наводить оцінку та систематизує чинники, що визначають привабливість комплексу міжнародного туризму України для іноземців; О.В. Музиченко-Козловська надає рекомендації щодо визначення туристичної привабливості території в першу чергу стосовно якості довкілля. Проте в сучасних умовах виникає гостра потреба вивчення та оцінки кожного компонента, що формує туристичну привабливість регіону.

Мета статті полягає у діагностиці сучасного стану та перспектив розвитку туристичної сфери на Поділлі. Виходячи з поставленої мети, автор ставить наступні завдання:

- охарактеризувати та оцінити рекреаційно-туристичний потенціал Подільського туристичного регіону;
- розглянути регіональну рекреаційно-туристичну інфраструктуру;
- визначити перспективи розвитку туристичної сфери Поділля.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подільський туристичний регіон, до складу якого входять Вінницька, Тернопільська та Хмельницька області, має зручне економіко-географічне та туристичне положення. Близькість його до державного кордону України з Білоруссю, Молдовою, Румунією, Польщею, Угорщиною, Словаччиною є передумовою міжнародного туристичного обміну.

Територія Подільського регіону характеризується помірно-континентальним кліматом з великим впливом циклонів в усі пори року і з найбільшою кількістю опадів у травні-липні. Середньорічні температури коливаються в межах 7,0–8,9°C у північній і південно-східній частинах. Влітку температура може підвищуватися до 38°C, а взимку – знижуватися до -34°C. Період з температурою понад 10°C становить 155–185 днів.

На території регіону зосереджена значна кількість річок. Їх загальна довжина становить 11,2% від загального показника по Україні.

Для організації рекреації та туризму значний інтерес мають природні ділянки річок Дністер, Південний Буг, Смотрич, Случ [1–3].

На Поділлі озер мало, а ставків – 5893 од., що становить близько 1/5 усієї їх кількості в країні, площа водної поверхні – 40,4 тис. га. Значний рекреаційний потенціал мають водосховища із площею водної поверхні 98,0 км². Найбільшими водосховищами регіону є Дністровське та Заложцівське [1–3].

Потенціал рекреаційних ресурсів – 769,5 тис. га, що становить 19,1% від загального показника по країні, в т. ч. у Вінницькій області – 290,7 тис. га, Тернопільській – 207,0, Хмельницькій – 268,2 тис. га. Рекреаційні ресурси освоєні на 103,0 тис. га, або 13,4% загальної площі. Потенційна місткість природних ландшафтів – 1899 тис. осіб., або 12,5% до загального показника.

Найбільша питома вага природного рекреаційного потенціалу зосереджена в Хмельницькому (10% від регіонального значення), Вінницькому (3,1%) та Кам'янець-Подільському районах (4,6%).

В межах Поділля є 12 освоєних та розвіданих родовищ мінеральних вод, серед яких найбільші експлуатаційні запаси зосереджені у Вінницькій та Хмельницькій областях. Тернопільська область має п'ять родовищ з надзвичайно високим потенціалом прогнозних запасів мінеральних вод, за яким займає третє місце в країні та має великі перспективи для розвитку санаторно-курортної галузі.

Найбільш цінні гідромінеральні ресурси регіону – це Новохмельницьке та Хмельницьке родовища радонових вод у Вінницькій області, на базі яких функціонує широко відомий бальнеологічний курорт загальнодержавного значення «Хмельник».

На території Вінницької області розробляються родовища підземних мінеральних вод, серед яких Острівне, Тяжлівське, Черепашинське, Регіна, Немирівське, Новохмельницьке, Хмельницьке.

Експлуатаційні запаси мінеральних вод Поділля оцінюються у 7127 куб. м на добу, що становить 11,1% до загальних запасів мінеральних вод країни, а використовується лише 922,1 куб. м на добу, або 12,9%.

У даному регіоні існує 30 родовищ торф'яних грязей, але практично використовується два – «Войтовецьке» (Вінницька область) та «Конопківське» (Тернопільська область).

Ландшафтні рекреаційні ресурси Поділля, доволі значні – 765,9 тис. га, що складає 9,9% від загальної кількості по Україні. Площа лісів регіону – 866,6 тис. га, (9,2% від площі усіх лісів країни), лісистість території – 12,05%. Ліси рекреаційного призначення займають 100,8 тис. га, що складає 4,5% площі рекреаційних лісів України та 12,5% лісів регіону.

Площа закріплених мисливських угідь регіону становить 4683,4 тис. га (10,1% мислив-

ських угідь країни), в тому числі: у Вінницькій області – 2135,1 тис. га, Тернопільській – 972,9, Хмельницькій – 1575,4 тис. га. Мисливська фауна досить різноманітна: понад 50 видів птахів та 20 видів ссавців.

Однією з найважливіших складових рекреаційних ресурсів Поділля є об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ), яких в межах регіону зареєстровано 1439 од. В регіоні заповідано 8,4% території, в тому числі у Вінницькій – 2,6%, Тернопільській – 8,7% і Хмельницькій – 15,5% (площа ПЗФ області є найбільшою в країні).

Найбільш туристично привабливими об'єктами ПЗФ є національний природний парк «Подільські Товтри», «Кременецькі гори» та Центральнo-Подільський, а також регіональні ландшафтні парки – Зарваницький, Загребелля, Дністровський каньйон, природний заповідник «Медобори».

Культурно-історичні пам'ятки на території Поділля розміщені нерівномірно: найбільше їх збереглося в західній частині, трохи менше – в центрі і ще менше – на сході.

Під охороною держави в регіоні знаходиться 46 пам'яток археології, історії та монументального мистецтва, 2000 пам'яток архітектури та сім історико-культурних заповідників. Найбільше (39,9%) історико-культурних пам'яток Поділля зосереджено на території Тернопільської області.

За оцінкою рейтингу областей щодо історико-архітектурного потенціалу України, області Поділля займають високі позиції. Так, за кількістю цих пам'яток Хмельницька область посідає четверте місце (6% від загальної кількості по країні), Тернопільська – 7 (4,54% від загальної кількості по країні), а Вінницька – 8 (4,52% від загальної кількості по країні). Хронологічний діапазон пам'яток охоплює сім століть: з XIV по XX.

Пріоритетними видами туристичної діяльності Подільського регіону залишаються внутрішній та виїзний туризм. Так, туроператорами та турагентами протягом 2014 р. було обслуговано 65,137 тис. осіб. При цьому за кордон виїжджало 31,617 тис. осіб (48,5% від загальної чисельності туристів та екскурсантів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Поділля), питома вага внутрішніх туристів склала 26,4% від загального туристичного потоку регіону. Крім того, регіональними туристичними підприємствами у 2014 р. було обслуговано 16,3 тис. екскурсантів, що становить 1,4% від їхньої загальної чисельності в Україні. Іноземні туристи, за офіційною статистичною інформацією, у минулому році регіон не відвідували [4, с. 36, 69]. Отже, Подільський регіон був і залишається регіоном – постачальником на світовий ринок міжнародного туризму (табл. 1).

Головними причинами незначної кількості іноземних туристів на Поділлі у попередніх роках та їх відсутність у 2014 р. поясню-

ється нестабільною економічною та політичною ситуацією в Україні в цілому, недостатньо розвиненою матеріально-технічною базою туристичних підприємств, відсутністю туристичної інфраструктури належного рівня обслуговування, невідповідністю цін послуг рівню якості та сервісу, вартістю в'їзної візи.

За метою структура подорожування виглядає так: дозвілля та відпочинок – 93,95%, на другому місці – діловий туризм (0,97%), на третьому – спортивний (0,94%), на четвертому – лікування (0,2%), на п'ятому – інше (3,95%) [4, с. 39, 70].

Для обслуговування приїжджих у регіоні станом на 01.01.2015 р. працювало 215 готелів та аналогічних засобів розміщення, що

становить 8,1% від загального показника по країні [5–8]. По областях кількість готелів та аналогічних засобів розміщення наступна: у Хмельницькій – 84, Вінницькій – 73, Тернопільській – 58. Протягом останніх п'яти років у Подільському регіоні спостерігається збільшення кількості готелів та аналогічних засобів розміщення на 41,9%. Середня забезпеченість готельними місцями в регіоні на 1000 жителів складає 2,1 місця. Одноразова місткість готельної бази – 8172 місця. Підприємствами готельного господарства регіону за 2014 р. було обслуговано 340,538 тис. туристів.

Послуги гостинності нерозривно пов'язані з розвагами. Так, протягом 2000–2014 рр. у Подільському регіоні кількість масових та уні-

Таблиця 1

Чисельність туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Подільського регіону у 2014 р., тис. осіб [4, с. 36, 69]

Область	Чисельність туристів обслугованих суб'єктами туристичної діяльності – усього	Із загальної чисельності туристів			Чисельність екскурсантів
		іноземні туристи	туристи – громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи	
Усього по регіону	65,137	-	31,617	17,22	16,3
Вінницька	22,558	-	14,553	6,191	1,814
Частка у загальному обсязі регіону, %	34,6	-	46,0	36,0	11,1
Тернопільська	10,437	-	4,691	4,375	1,371
Частка у загальному обсязі регіону, %	16,0	-	14,8	25,4	8,4
Хмельницька	32,142	-	12,373	6,654	13,115
Частка у загальному обсязі регіону, %	49,3	-	39,1	38,6	80,5
Загалом по Україні	3599,791	17,070	2085,273	322,746	1174,702
Частка регіону у загальному обсязі по Україні, %	1,8	-	1,5	5,3	1,4

Таблиця 2

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади в областях Подільського регіону [5–8]

Заклад	Області			Подільський туристичний регіон	
	Вінницька	Тернопільська	Хмельницька	всього	у % до загальнодержавного
1. Санаторії та пансіонати з лікуванням, всього	21	10	14	45	8,9
*у них ліжок, тис.	4,9	1,7	1,7	8,3	5,9
2. Санаторії-профілакторії, всього	6	5	1	12	5,4
*у них ліжок, тис.	0,3	0,4	0,0	0,7	3,7
3. Будинки і пансіонати відпочинку, всього	-	-	-	-	-
*у них ліжок, тис.	-	-	-	-	-
4. Бази та інші заклади відпочинку, всього	3	3	1	7	0,4
*у них ліжок, тис.	0,3	0,4	0,0	0,7	0,3
5. Дитячі оздоровчі табори, всього	629	184	687	1500	10,7
**у них ліжок, тис.	5,380	2,304	1,853	9,537	7,6
Всього	659	202	703	1564	9,2
у них ліжок, тис	10,88	4,804	3,553	19,237	3,4

* станом на 01.01.2012 р.

** станом на 01.01.2015 р.

версальних бібліотек, демонстрантів кіно-, відеофільмів та закладів культури клубного типу зменшилася відповідно на 9,2%, 72,6%, 7,3%. Кількість музеїв збільшилася на 125,0%, концертних організацій – на 133,3%. Кількість театрів залишилася без змін (7 од.) [5–8].

На Поділлі функціонує 1564 санаторно-курортних та оздоровчих заклади, в т. ч. у Вінницькій області – 659 (42,1% від загальної кількості у регіоні), Тернопільській – 202 (12,9% від загальної кількості у регіоні), Хмельницькій – 703 (44,9% від загальної кількості у регіоні). Детальна інформація про них представлена в таблиці 2.

Найбільшими курортами регіону є курорти державного значення Хмільник і Сатанів та місцевого значення – Гусятин.

При розгляді структури санаторно-курортних закладів Поділля було виявлено, що даний регіон недостатньо ними забезпечений (на 6,6–7,6%). Для задоволення потреб лише населення регіону потрібно збільшити потужності існуючих закладів майже в 15 разів.

Потреби туристів у харчуванні забезпечують підприємства ресторанного господарства (РГ). На 01.01.2014 р. у Подільському туристичному регіоні нараховувалося 2675 підприємств РГ. Найменша їх кількість знаходиться у Тернопільській області (933 од.), а найбільше – у Вінницькій (1204 од.). Протягом 10 років їх загальна кількість збільшилася на 2,6% (рис. 1).

За результатами оцінки забезпеченості населення Подільського туристичного регіону об'єктами ресторанного господарства найвища – вісім підприємств на 10 000 осіб – спостерігається в Тернопільській області, 6,1 та 6,3 відповідно – у Хмельницькій та Вінницькій областях.

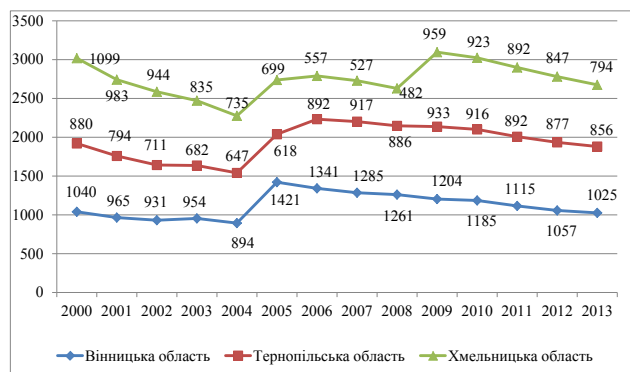

Рис. 1. Кількість підприємств ресторанного господарства у Подільському туристичному регіоні [5–8]

Отже, рекреаційно-туристична інфраструктура регіону є недостатньо розвинутою. Це заважає задоволенню потреб у туристичних послугах як мешканців Поділля, так і гостей з далекого та близького зарубіжжя.

Основними передумовами подальшого розвитку туризму в Подільському регіоні є:

- рекреаційні ресурси: сприятливі ландшафти, мінеральні лікувальні води, пам'ятки історії, культури, архітектури;
- зручне геополітичне і транспортне положення, оскільки через регіон проходять важливі шляхи державного і міжнародного значення;
- історичний аспект, що проявляється в етнографічній культурі: тут відбулося своєрідне змішування народів;
- відносно сприятлива екологічна ситуація;
- соціально-економічні особливості регіону, зокрема, низький рівень індустріалізації території, що може сприяти розширенню матеріально-технічної бази туризму;
- потреби ринку щодо пропозиції туристичного продукту, який має нові особливості та якості.

Потужному розвитку екологічного туризму в регіоні сприятиме діяльність Національного природного парку «Подільські Товтри». Позитивний вплив на активізацію туристичної діяльності в регіоні може мати сполучний розвиток Національного природного парку «Подільські Товтри» та Державного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець», який розташований на території цього парку.

Перспективною курортною місцевістю і регіону і країни є Збручанське родовище мінеральних вод типу «Нафтуся», одне із найбільших в світі, за деякими оцінками, можлива одночасна його місткість – 100 тис. осіб. Головним завданням розвитку санаторної бази є реконструкція місцевих курортів, а також перепрофілювання деяких баз відпочинку, що розміщені в місцях із запасами мінеральних вод під санаторно-курортне лікування. В подальшій перспективі можливе використання Дністровського водосховища з геліотерапевтичними цілями майже цілий рік. Останнім часом в регіоні набирає потужних обертів сільський туризм.

Оскільки особливістю Поділля є наявність невеличких містечок із значним потенціалом пам'яток історії та культури, пов'язаних із життям і діяльністю визначних осіб, це може сприяти розвитку екскурсійних маршрутів різної спеціалізації: літературних, архітектурних, мистецьких, історичних.

Висновки. Поділля є одним із найперспективніших регіонів країни щодо функціонування туристичної сфери та має широкі можливості для розвитку як регіонального, так і міжрегіонального та міжнародного туризму, а за комплексом історико-культурних і природних ресурсів може забезпечити потреби у культурному, пізнавальному, оздоровчому, рекреаційному, релігійному, спелеологічному та зеленому видах туризму.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Екологічний паспорт Вінницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vineco.gov.ua/load/st_d/e_p/ekologichnij_pasport_obl.

2. Екологічний паспорт Тернопільської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecoternopil.gov.ua/index.php/pro-departament/novyny/127-ekolohichniy-pasport-ternopilskoi-oblasti-2014-roku>.
3. Екологічний паспорт Хмельницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oblrada.km.ua/menu/top/14>.
4. Туристична діяльність в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 76 с.
5. Головне управління статистики у Вінницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/>.
6. Головне управління статистики у Тернопільській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.te.ukrstat.gov.ua/>.
7. Головне управління статистики у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.